

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzet [REDACTED] bony városi, alsó-fejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, belső-szolnokmegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG :

Inczedy Sámuel nyug. ezredes-elnök, Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök, Esterhazy Miguel gr., Fényi Henrik dr., Gáman Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br., Kövöry László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ :

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye-múzeum öre.

Pap János,
főhadnagy, később legionista-százados.

RENDES MUNKATÁRSÁK :

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, Beszterczéről: Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Degré Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr., Pulszky Ferencz, Reiner Zsigmond dr., Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Tokaji László, Torma Károly, Csikszere-dából: Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos., Hory Béla, Jékely Aladár, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lóvei Klára, Magyary Mihály, Márki Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr., Veress Endre. **K., Weress Sándor.** **Losoncraól:** Kovács Sándor. **Lugosraól:** Dengi János dr., **Maros-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagy-Sajóraól:** Sebestyén József. **Nagyváradraól:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházaól:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyraól:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Görggyraól:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyraól:** Ugron Gábor, Vajda Emil dr. **Székesfehérvárraól:** Éder József dr., **Alsó-Szovátaól:** Dézsi Mihály. **Tokajbaól:** Mezőssy László. **Tordáraól:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vácraól:** Fornét Kornél. **Vizaknaóraól:** Szentkatolnai Bakk Endre. Rajzoló munkatárs: Nagy Gyula tanár. Fényképészek: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

A lap az első számtól megrendelhető. Díszes borítékba kötve az I. évf. ára 5 frt.

TARTALOM:

Az 1848. év végétől 1854. év végéig kötél és golyó által kivégzetteknek emlékezete. Sz. Bakk Endrétől.	185
XVII. Társas-estély.	190
Pap János, főhadnagy. Salczer Sándortól.	191
Három indítvány. Szabó Sámuel, elnök.	192

Halálozások:

Laborfalvi Berde Mózes. — Farkas Márton. — Sarkadi Nagy Károly. — Nagy Sámuel.	192

Különfélék:

Az okt. 6-diki nemzeti gyász. — Nagy Károly. — A közp. biz. igazolása — Közp. iroda. — Az Aranykönyv. — A Tört. Lapok. — Kérelem.
Adományok az orsz. tört. erek. muzeumnak. — Egész évre előfizetők. Hirdetések.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az október 6-iki nemzeti gyász évfordulójára való tekintettel, a kötél és golyó által kivégzettek emlékezetének szánjuk jelen számunkat. Ezek statisztikáját, táblázatos alakban sok utánjárással és nagy gonddal készítette el kitűnő munkatársunk: Szentkatolnai Bakk Endre plébános, a Ferencz József-rend lovagja. E statisztika történelmi szempontból nagyon fontos és

Oldal

azért felhívjuk olvasóink figyelmét. E statisztika hasonló alakban van elkészítve, mint az a kimutatás, a melyet októberi számunkban közreadtunk s a melyet a beküldött adatokkal kiegészítve, idei január 1. számunkhoz mint önálló művet s mint az ereklyemuzeum külön kiadványát mellékelünk. Önálló munkaként ki fogjuk nyomtatni ezt is, azért kérjük lapunk tisztelt olvasóit, hogy a kik netán hozzájárulni tudnak e névsor kiegészítéséhez, sziveskedjenek **október 8-ig** az erre vonatkozó adatokat a mű összeállítója, Szentkatolnai Bakk Endre plébános czimére Vizaknára küldeni. Könyvtárak, vagy más megrendelők megrendelhetik az aradi elitáltak kimutatásának füzetét példányonként *20 krajczárért* a kiadóhivatalban.

Sarkadi Nagy Károly, tüzérfőhadnagyról kaptuk az alábbi adatokat, melyekhez hasonlót beküldeni, a bajtársak vagy örökösök részéről minden honvéd halálózása alkalmával kívánatos volna.

Tekintetes Szerkesztőség!

Napról-napra kevesebb lesz azok száma, kik a szabadságharcz heroikus tetteiben részt vettek. Ily szabadság- s utóbb a közügy harcsoa hunyt el sarkadi Nagy Károly, Szinér-Váralja nagyközség jegyzőjében, kinek hült tetemei augusztus hó 18-án tétettek örök nyugalomra. A szabadságharczban Bem tábornok alatt az erdélyi hadjáratban vett részt, nem egy alkalommal adva tanubizonyosságát vitézségének. Az 1880-diki Vasárnapi Ujságban „Visszaemlékezések a szabadságharczra“ czim alatt Mezei Józseftől megjelent közleményben több ízben szó van a boldogult-vitézségéről. A vizakna

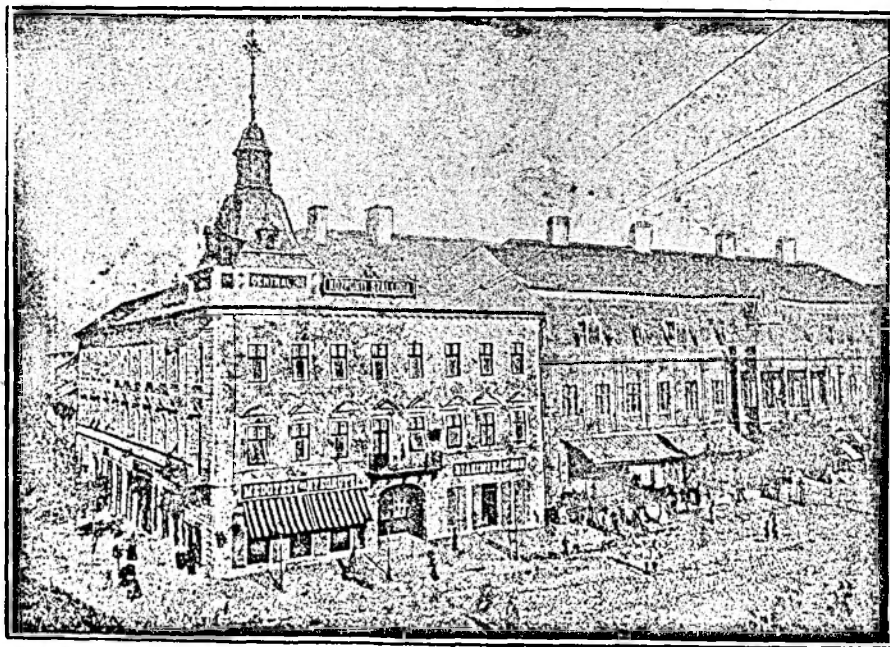
BCU Cluj / Central University Library Cluj

NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza
KOLOZSVÁRT.

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utczára nyíló szoba a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kilátással a főtérre, a goth székesegyházra és három főutczára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés minden vonathoz.

Mérsékelt szobák. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgáltatásra kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely bálok, társas étkezések, felolvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN.
az ereklye-múzeum őre.A lapszellemi és anyagi részét illető közlemé-
nyek az ereklye-múz. őre czímére küldendők.Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.Előfizetési díjak:
¼ évre 1 frt, ½ évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Az 1848. év végétől 1854. év végéig
kötél és golyó által kivégzetteknek emlékezete.

Összedíltotta: szentkatolnai Bakk Endre.

Az 1867-diki kölcsönös kiegyezés és kiengesztelődés, a feledés fátyolát borította 1848—49-diki szabadságharcunk leveretése után következett rémuralom vér-lázító tettei — s kegyetlenkedéseire; — elfeledtetett sokat a lovagias érzelmű magyar nemzettel; a lezajlott évek magasra verődő vész hullámai lecsillapodtak; felettük a béke pálmája leng s a megnyugvás napja ragyog.

De az aradi s pesti gyásznapok, az „Új-épület,” *Olmütz, Josephstadt, Kufstein, Theresienstadt, Königgrätz, Munkács, Komárom, Arad, Pétervárad, Gyula-Fehérvár, Nagy-Szeben, stbi. . . igen, igen szomorú emlékek!* Ezek ma is — a boldogabb, szerencsésebb idők fordulata után is a honfi lelket mindig a legfájdalmasabb gondolatokkal, visszaemlékezésekkel árasztják el; — el nem fojtható mély sohajt, szomorú érzetet sajtolnak fel keblükből . . .

Igen fájó érzést, keserű sohajt költ fel, midőn elgondoljuk, s eszünkbe jut, hogy 1848. végétől 1854. végéig mi történt velünk; midőn a magyar hazája a legszentebb, a legigazabb küzdelem daczára is elbukott, vérben fetrengett, könybe ázott, rabigába senyvedt; midőn hős bajnokokat, a legnemesebben érző honfiakat, bitófára huzolták, vagy hontalanul bolyongtak szanaszét a nagy világban, vagy sötét börtönökbe elzárva nehéz rablánczot csörgettek; midőn *Haynau*, a Caraffa iskolájából való teljhatalmu tábornok vadállati bosszuja által kivégeztetett vértanúink vére árasztotta el a hazát, a temetőket politikai áldozatok népesítették be, ezer meg ezer özvegy s árva égő könyve kiáltott boszuért az égre; midőn a két zsarnok nagy hatalom s bel ellenségek által eltiprott nemzet sziklákat is megindító mély gyász, megáláztatás, meggyaláztatás s kimondhatatlan szomorú sorsban kesérgett, vérzett . . .!

Valóban kimondhatatlan szomorú emlékek mind-ezek, melyekből ma is csak gyászkoszorukat fűzhetünk a letűnt igen szomorú idők emlékkövére!

Legkivált 1849. okt. 6-kát, e napon elkövetett mérsárlást, kegyetlenséget nem mentheti semmi; e napot több dicső és jeles nagy férfaink kivégeztetése, ártatlan halála kitörülhetlen gyászos s véres betűkkel jegyezte be a magyar nemzet történetébe.

A véres napok legborzasztóbbja ez; — — — mit a nemzet megbocsátani igen, de feledni nem fog soha, — de soha!!! . . .

Gyászt fog ölteni e nap igen szomorú évfordulóján mindig; s a megemlékezés, tisztelet s kegyelet koszorujával megy ki szent mátyurjai sirjaihoz, — bus könyveit hullatja a drága porokra s az emberek sorsa min-

denható intézőjét porba omolva esedezve kéri: hogy soha ily iszonyu napot egy már annyit szenvedett nép életében előfordulni ne engedjen! . . .

Az elvérzett hivek és nagyok emlékezete nem mosódik el s nem halványodhatik meg évek hosszú során át a változott körülmények hatása alatt is Mindig igen fájdalmasan élénk 1849. október 6-dika szomorú emlékezete; e napon egyszerre tizenöt-nél több lett nagyjaink, hőseink közül a tomboló győző vad boszujának áldozata a vesztőhelyen.

1849. okt. 6-dika ép évfordulója volt ama napnak (1848. okt. 6-dikának), melyen *Latour* gróf bécsi hadügyminiszter, ki Magyarországnak ősi jogát, törvényeit, alkotmányát eltiporni akarta, a fellázadt bécsi nép által meggyilkoltatott.

Mintha Latour emléket akarta volna kiengesztelni az orosz segedelme mellett győzelemre jutott osztrák katonai párt, e napon végeztette ki Pesten az „Új-épület” északi oldalán, mely a fapiaczra néz, a korlát mellett két akácza között, magyarország első független felelős miniszteriuma elnökét, gr. *Batthyány Lajost*, a haza önfeláldozó fiát, egy nagy nemzeti eszmének: a szabadság és törvény kultuszának képviselőjét.

E nap, t. i. 1849. okt. 6-án hurczoltatta Aradon vesztőhelyre a később ugynevezett *tizenhárom vértanút is*, a magyar nemzet hős tábornokait.

Ily sok jeles nagy férfi kivégeztetése még nem volt elég *Haynau* és társai határt nem ismerő boszuja és dühöngésének; — — — az ország különböző részén egyik kiszemelt áldozat*) a másikat követte! . . .

Okt. 10-én szabadságharcunk legtevékenyebb kormánybiztosai: *Csányi László* — ki közlekedési miniszter is volt — és br. *Jeszenák* akasztatott fel Pesten.

Őrültet még magok a barbar népek sem szoktak törvény elé idézni; a bécsi kamarilla nem nézte ezt. figyelembe nem vette a mívelt Európa ítéletét, a katonavérbíróságnak ítélni kellett a kijelölt áldozatok felett. Az ágyban fekvő örült beteg br. *Perényi Zsigmond*, felsőház elnöke felett is ítelt s a barbar ítélet okt. 24-én

*) Rendesen tekintélyes és hangzatos nevű hazafiak voltak kiszemelve a példaadásérti áldozatra, mint ezt gr. *Haller József* esete igen szembevetően igazolja; ki csak is nővére önfeláldozó és semmit sem kimélő fáradozásaira szabadult meg a bitófától. Ki helyett *Tamásy* őrnagy (alezredes szabadságharcunk alatt) Urbán által 1850. szept. 27-én Kolozsvárt felakasztatott. (1818—49. Tört. Lapok 1893. sz. 15. l. 152.)

általános megbotránkozásra Pesten végrehajtott, a nagy hazafi bitófán függött.¹⁾

Csernyus Manónak is okt. 24-én akasztófán kellett függenie, meg kellett hálnia, hogy példa legyen a csupa bureaureutáknak, kik a császár iránti hűség utját elhagyják.²⁾

Még egy beszéd utánmondása is elegendő volt azon szomorú emlékü időszakban arra, hogy valaki felakasztassék; mint ez megtörtént *Razga Pállal*, ki Kossuth híres beszédét, melyet a „Zöldfa“ erkélyéről tartott, rögtön utána németül elmondta.

Legkivált Pesten az „Új-épület“ főterén, ma az egyik, holnap a másik szerencsétlen áldozatnak ásták be a katonák kora reggel az oszlopot a felakasztásra; ma az egyik, holnap a másik nagy hazafit vitték ki az oly annyira rémletes „Új-épület“ből a főbelövésre.

„A budapesti „Új-épület“ — mint hazánk egy írója róla igen jól megjegyzi — nagy és tragikus események Memnon-szobra gyanánt áll fenn, melyeknek emlékezetén maga ez az óriási épület sötét borongással látszik me-rengeni.“³⁾

„A jövő nemzedékek előtt krónikaszerű elbeszéléseknek fognak azok tetszeni; de azért még is valók lesznek az idők teljéig, mint a szent legendák hősei és hősnői, kiket a kortársak kegyelele élénk phantasiával örökített meg.“

Az osztrák durva fegyveresek lánczra verve hurczolták ide a politikai foglyokat. Voltak itt miniszterek, diplomaták, diadalmas tábornokok, apostoli szellemű püspökök, lelkészek, szerzetesek, szabadságharczunkban Tyrtaeus szerepét vivő jelesek, polgári és katonatisztek, felkelést rendező polgárok; békóba verve a jövő rémes aggályai, kétség és remény között jártak ezen rettenetes épület tágas folyosóin, mint megtört halvány alakok, de önérzetes büszke magatartással; kik közül egy rész kard s fegyverrel kezükben hüzdöttek a hazáért, a másrészt tollal, szóval, szívvél, lélekkel, ezer meg ezer módokon szolgálta a hont s hozott áldozatot az annyi oldalról megtámadott magyar hazának s a közéletnek.

Ha fegyver dördült el, szorult szívvél, résztvevő fájdalmas lélekkel mondották a rémletes „Új-épület“ még életben levő lakói: „Adj uram örök nyugodalmat neki!...“

Ha faácsolás tompa moráját hallották, remegve gondoltak arra: vajjon ki lesz közülök a bitófa áldozata!?

Kedves olvasó! Rémitő, iszonyu napok voltak akkor nemcsak az „Új-épület“-ben Pesten, hanem az egész országban mindenütt.

A ki lefeküdt, nem tudta, hogy mint szabad, vagy mint fogoly ébred fel; életre vagy halálra kel fel!?...

Rabláncz, bitó és golyó lebegett akkor iszonyu végetként minden igaz hazafi felett. Aradon, Pesten, Pozsonyban, Kassán, Kőszegen, Siklóson, Kis-Szebenben,

¹⁾ 1848—49. Történelmi Lapok. 1892. sz. 24. l. 247.

²⁾ Vasárnapi Ujság 1870. sz. 45.

³⁾ Még a keletkezésé is ezen épületnek a magyar nemzet előtt nem kedves emlékü!... A múlt században magyarhonban járt *R. Towson* angol utazó czekek írja róla: „Az országnak alkotmányát II. József császár egy tollvonással eltörölte s mivel előre tudta, hogy ez elégedetlenséget fog előidézni, már idejekorán kívánt állambörtönről gondoskodni; e célból az ország szívében, a pesti oldalon egy óriási terjedelmű épületet emeltetett, melyet a magyarok letűnt szabadságuk sirkövének tekintettek s közönségesen csak *Bastille*-nek neveztek. Céljának és rendeltetésének mi voltát kétségtelenül bizonyítja a sok kicsiny és szűk szoba.“ Szerző.

Ideje volna lebontatni ezt az épületet, mert a sorsnak bizonyos szatirája gyanánt emelkedett szomszédságába az igazságügyi miniszteri palota s emelkedik közelében az új országház monumentális épülete. Szerk.

Esztergomban, Pécsen, Temesvárt, Gyöngyösön, Kozsvárt, Győrött, Nagyváradon, stbi... mintegy 123 igaz hazafi pusztított el golyó, vagy akasztófa által s lett a nemzet szabadsága, függetlensége és alkotmányának mártyrja.

A haza több gyász helyét, hol a szent ügy ezen apostolai, a szabadság dicső harczosai mártyr-halált szenvedtek, diszes emlékjelek, oszlopok és szobrokkal jelölte meg; a vértanúság helyein a bitófák helyét virágok, dísznövények, koszorúk ezrei díszesítik s takarják be, felettök a kiengesztelés angyala lebeg; sirjokat áldás koszoruzza; a nemzet minden évben felkeresi Pesten a kerepesi-uti temetőben — nem a boszu, hanem a kiengesztelődés, a kegyelet érzelmével — előbb kötél-halálra, később kegyelemből főbelövetéssel oly szívvelenséggel kivégzett első dicső miniszterelnöke, gr. *Batthyány Lajos* mausoleumát; elzarándokol Aradra is, a nagykötelességek tragikai hősei, a 13 vértanu vesztőhelyéhez is, a melyhez világhírű szabadságharczunk annyi emléke fűződik; a kegyeletes emlékezet koszoruját teszi le szent emlékökhöz; vértanui halalok napját a hazafiság beiktatta a nemzeti ünnepek közé a kegyelet megható ünnepieségeivel.

Az egész ország hódol, a nemzeti hálás kegyelet, a dicsőség angyala őrzi Pesten a kerepesi-uti temetőben a „*Kilencz vértanu*“ közös sirját is; a *székesfehérvári vértanuknak* sem feledte el neveit, kik oly ártatlanul az ellenség első dühének lettek áldozatai. *De kegyes olvasó! A nemzetnek 123 vértanujából van több, a kirel semmi, vagy igen kevés megemlékezés vagyon; a kiknek neve — ha a nyilvánosság aranykönyvébe fel nem jegyeztetik, — teljesen feledésbe megy!*

Az idő eljár, az emberek vénülnek, az események távol maradnak el hátunk megett; legkivált az írott emlékek azok, melyek miudent megőriznek a feledés mohától.

Melyik lap hivatott inkább őket a feledéstől megóvó aranykönyv lenni, mint az „1848—49. Történelmi Lapok“-nak hasábjai!?

Méltók ők erre; tetteik s szenvedéseikkel*) kiderítették: hogy az ő nevük emléke is éljen, évről-évre megújuljon s a nemzedék, mely őket ismeri, megőrzés végett e becses lapban lejegyezve nevöket, átadja az utódoknak is. Hisz ők is az 1848—49-es nevezetes és dicsőséges időkben szerepet játszottak hazánk akkori küzdelmeiben, szabadságért, minden szent, dicső és magas eszméért lángoló lelkesedéssel, áldozatuk és önzetlenségükkel; midőn a hazának szüksége volt minden kézre, minden szívre, lélekre, minden vagyonra, ott voltak s tettek, áldoztak; küzdöttek, harczoltak a haza nagygyátételéért, a nemzet jogaiért, annak megvédéseért; nekik is részök volt a haza örömei, szenvedéseiben; ők is életöket, mindenöket az emberi nemzet legdrágább kincsei, javai: a szabadság, testvériség és egyenlőség szent eszméinek megtestesítésére áldozták; az ők nevük is dicsőséggel koszoruzott!...

Az igazságos Isten és a történelem tesz róla tanúságot: hogy a magyar nemzet nem azért fogott fegyvert

*) Nemcsak kínos halált szenvedtek, hanem a zsarnoki önkény még vagyonukat is konfiskáltatta. Nagyobb rész közülök családapá volt; iorron szeretett nő és gyermekekkel birt. Mily iorrtótos mártyr-kinokat okozhatott nekik annak keserves tudata is, hogy bánatos nőjök, gyermekeik vagyontalanokká tétetnek!... A szegény keserves nőnek még a sajátját is perrel kellett kierőszo-kolni, mert a felségárulás miatt haditörvényszéki elítelt szemé-lyek elvesztettnek nyilvánított vagyonához a magánjogi igények ki-egyenlítő tárgyában, az 1853. márcz. 23-diki császári rendelet 2 §-a alapján külön felállított bizottmány ítelt (Olv. Erdélyorsz. Korm. L. 1853. II. Abth. p. 102—103. sz. 36.)

1848-ban, nem azért küzdött, hogy öldököljön, hanem hogy a legnemesebb békéhez juthasson, a felszított nemzetiségi villongások testvéries kiegyenlítéséhez. A míg másképp kényszerítve nem lett, az igazság szavaival törekedett őket a békés együttélésnek s a közös édes anyja a hazának megnyerni.

Mindenik vértanunk e magasztos szolgálatban volt, a fegyver ezen égi célért volt kezökben. Ok nem engedték a magyartól évezredes birtokát elrabolni, véren szerzett hazát rabszolga-tanyává alacsonyíttatni, a magyart a nemzetek sorából kiölni, kitörülni; ok nem tudtak szabadság nélkül tengődni. Ezek miatt sujtotta őket élet s vagyonvesztéssel br. Haynau Gyula, cs. kir. hadszertárnok, III. hadtest parancsnoka, osztrák fővezér, a császár helytartójának 1849. jul. 1-én kiadott kiáltványa.

Valamint minden eddigi, 1848—49-diki szabadságharcunk hősei és vértanui között is nem egy idegen föld szülötte volt, ki honunkért s annak függetlensége, szabadságáért, jogaiért küzdött sorainkban, segített dicsőségünknek, áztatta vérével csatátereinket s utóljára vesztőhelyeinket.

Áldás legyen a magyartól ezek emlékezetének is!

Áldás, tisztelet és hálás emlékezet herczeg *Woronieczky Mieceslownak*, ki a magyar nemzet készülődéseinek hírére Pesten termett, önkéntes legió állításához fogott s 40,000 forintot áldozott annak felszerelésére, ki mint dzsidás ezred-parancsnok nem egy ütközet eldöntésére volt elhatározó befolyással hősiessége, vitézsége által!

E derék lengyel mágna s a világsi fegyverletétel után Pestre, az „Új-épület“-be hurczoltatott s 1849. okt. 20-án *Gyron* és *Abancourt*tal együtt felakasztatott. Porrai elébb a józsefvárosi ó-temetőben, 1862-től pedig a kerepesi temetőben pihennek.¹⁾

Áldás, tisztelet s hálás emlékezet a német legió őrnagya, *Gyron Péternek* is, ki Poroszország rajnai tartományából *Aachenből* való... Az 1848. okt. 6-diki bécsi forradalomban, mint a muukások egyik vezére, a magyar szabadságharcban pedig mint a német legió parancsnoka, igen tevékenyen és hősiesen működött. Pesten a kerepesi-uti temetőben a „kilencz vértanu“ közös sírjában nyugszik.²⁾

Áldás, tisztelet s hálás emlékezet az elnyomott s szabadság-sóvár lengyel nemzet fia, orosz dzsidás kapitány, a nemeskeblű szerencsétlen ifju, *Rulikovszky Kázmér*-nak is, ki *Tisza-Fürednél* Korponay seregébe 1849. jul. 29-dikén ájtjövén hozzánk a hazánkba betörő orosz seregből, velünk küzdött hősiesen az ellenség ellen. A fegyverletétel után a magyar hadifoglyok között *Paskievics* kezébe kerülván, ez reá halálítéletet mondott Nagyváradon s aug. 28-án agyonlövötte. Sírját a nagyvárad köztemető szélén, halála utáni 21-dik év után Nagyvárad és vidékének hazafias kegyelete diszes emlékekkel jelölte meg.

De nem szabad elfelejtkeznünk szabadságharcunk utójátékát, a Kossuth által az ötvenes évek elején célba vett lázadás, illetőleg fegyver-felkelés kivételében működő, gyalázatosan elárult, elfogott és kivégzettekéről is! kik hasonlóan szabadsági küzdelmünk igaz vértanui, kik nemes törekvésök s a szabadság kivívása érdekétől vezetettve vértettek el. Kik közül 1853. márcz. 3-án *Noszlopy Gáspár*, *Jubal Károly*, *Sárközy Soma* Pesten, *Gasparits Márk* pedig Pozsonyban végeztettek ki felségárulási bűnért az V. hadi törvényczikk alapján és ennek a katonai büntető-törvénykönyv 61. cikkével kapcsolatában, valamint

¹⁾ Vasárnapi Ujság 1869. sz. 3.

²⁾ „ „ 1870. „ 46.

³⁾ „ „ „ „

az 1849. évi jul. 1-én az országban kihirdetett proklamatio 1. §. értelmében.

A székely vértanuk közül: *Török, Gálffi* és *Horváth* 1853. okt. 11-én hasonlóan kötél általi halálra ítéltetett, rajtuk az ítélet a maros-vásárhelyi cs. kir. katonai vidéki parancsnokság által a nagy-szebeni haditörvényszék nevében 1854. márcz. 10-én Maros-Vásárhelyt, a postaréten hajtattott végre; azon helyen, melynek környékén 147 év előtt ép márczius havában Rákóczy Ferencz fejedelemmé választatott.

Sírjokat csendőrök őrizték és mégis majd minden nap friss koszoruk diszesítették a közös sírt. 1868-tól fogva a nép mindig kivonult a végzetes nap évfordulóján a székely előtt annyira tisztelt sírhoz; míg 1874-ben közadakozás útján szürke gránitból készült emlékekkel jelöltetett meg ily felirattal:

„Bágyi TÖRÖK JÁNOS 47, martonosi GÁLFFI MIHÁLY 37, nagyváradai HORVÁTH KÁROLY 25 éves korukban Magyarországot alkotmányos szabadságáért Maros-Vásárhelyt, 1854 márczius 10-én együtt kivégzett székely vértanuk emlékének szentelte a kegyeletes nemzedék.“

„Szent hely ez, oh vándor! egy nemzet tette e jelt itt Leghűbb gyermekei végzetes sírja fölél.

Élni szabadságban, vagy azért meghalni merészen:

Ezt hitték, vallák s haltak érte hiven.

Törvényes, szabad és független nemzeti állás

Intő szobra legyen, honfi, e drága jel itt!¹⁾

A székely vértanuk közül *Várady József* 1848-49-ben még gyermek, Kossuth-huszár volt. 1849-ben kimenekült, honnan mint az emigráció közvetítője s a *Makkfélé* összeesküvés egyik tevékeny szervezője jött haza. Mídon az ezen összeesküvésben résztvett fent említettek *M.-Vásárhelyt* kivégeztettek, *Várady* is hosszas bujkálás után kézrekerült,²⁾ s a haditörvényszék által hasonlóan kötél általi halálra ítéltetett *Bartalis Ferencz*czel. Az ítéletet *Schwarzenberg* herczeg azon rendelettel hagyta helyben, hogy a végrehajtás Háromszék elrettentésére *Sepsi-Szent-Györgyön* történjék, a hol a végrehajtás 1854. ápr. 19-én a gör. kath. templommal átellenben déli irányban levő dombon, az örkő-erdő nevezetű hegyalji térségben, mindketten felakasztattak.

Sírjokhoz 18 év után, a mindig jó hazafi Háromszékiek által emlék emeltetett ezen felirattal:

VÁRADY JÓZSEF

és

BARTALIS FERENCZ

1854. április 27-én

martyr-halált szenvedett

síremléke.³⁾

Idealis lelkesedés az, a mi a nemzedéket nagyra-törővé, hőse s áldozatkészszé teszi; s ezen idealis lelkesedést kiktől veheti inkább, mint a haza vértanui tettei s neve olvasása és mindig élénk emlékezetben tartásától.

A magasztos szent eszmék, melyekért vértanuinak küzdöttek, életet, vért, vagyont feláldoztak; a melyekért elvérzettek, a mai nemzedék és az utókor kebelében annál inkább felújítódnak, hogy ha azokat mint szent örököt maradékainknak iratban is áthagyományozzuk.

¹⁾ A Marosvásárhelyi ev. ref. kollegium értesítője az 1887—88-ik évről. 410. l.

²⁾ Kulacsza Zonda Lajos honvéd-századosnánál drága ereklyeként őriztetik. Tuzson Lajos bélafalvi bíró, ki Váradyt a tejérol kítüzött díjért 1854. tavaszán elfogta és a hatóságnak átadta, óriási nagy kelevényt kapván, csakhamar hazafiatlan tette után, borzasztó kínoknak lett martaléka. A nép Isten vereségének tartotta és csodájára jártak.

³⁾ Szörcey Józseftől kapott tudósítás szerint.

Anyagi emlékek az idő viszontagságainak, politikai változásoknak martalécai lehetnek, de a szellemi, de az irodalmi emlékek mindennel daczolnak!...

Legyenek tehát e pár halvány sorok örök emlékei hazánk dicső vértanuinak; álljanak ide beiktatva mindnyájok neve hűlés tisztelettel az utókor számára!...

Nevéket szabadságharcunk küzdelmei, örömei és szenvedéseiben dicsőség fénye övezte körül. Övezze körül azokat a nemzet tisztelete, kegyelete s. hálája is mindig!... Maradjon fent tőlök a nemzeti lelkesedés, mely annyiszor képezte egyedüli erőnket. Maradjon fenn az önfeláldozásnak az a martyriuma is, mely a közügyekért csodákat mivelt!...

Emlék-lapunkon fényes neveik hirdessék évszázadokon át a magyar becsület, a magyar humánusság és hősi erkölcs glóriáját, mely fényes alakban fogja kifejezni késő nemzedékek csodálatát, háláját; lelki szemük az utónemzedékeknek a nemzeti ügyért elvérzettek szellemével érintkeznek, a midőn a történeti mult oktató emlékeiből a kidült, elnémult dicső nemzedékek geniuszától meritnek a nemzetlét nagy küzdelmeihez új hitet, hართalan lelkesedést.

Minthogy 1849. okt. 6-ka a nemzet leggyászosabb napja, a véres napjai legborzasztóbbja, midőn a legtöbb kivégzés történt, azért válassza a nemzet okt. hatodikát minden évben minden martyrai emlékezete megszentelésére!

A nemzeti martyrságot 1848. végétől 1854 végéig szenvedettek nevei következők:

Sorszám	A k i v é g z e t t						felkasztaott föbelvett	hol és mikor?
	neve	kora	vallása	születési vagy lakhelye	h i v a t a l a, r a n g j a			
					szabadságharcz előtt	szabadságharcz után		
1	Abancourt Károly	38	r. kath.	Lemberg	hadnagy	h. kapit. Dembinszky hads. őrnagy	1	Pesten, 1849. okt. 20.
2	Alurmann N.	—	—	—	—	—	1	Az országutján akaszt. fel.
3	Aulich Lajos	54	r. kath.	Pozsony	2. gy. e. alezredes	5. h. tábornok hadügym. honvéd őrmester	1	Aradon, 1849. okt. 6.
4	Bartha József	28	—	Tapson	közvitész	—	1	Pozsonyba, 1849. márcz. 30.
5	Bartalis Ferencz	38	ref.	Bibarczta	birtokos	birtokos	1	S.-Szent-Gy., 1854. ápr. 27.
6	Gr. Batthyány Lajos	40	r. kath.	Pozsony	felsőházi tag	m. kir. miniszterelnök	1	Pesten, 1849. okt. 6. felak. h.
7	Bencze Farkas	19	izrael	Va. m. N. Csó	izraelita	n. észáros	1	Közegen, 1850. jan. 23
8	Bolcze János	39	—	Siklós	birtokos	nemzetőr-százados	1	Siklóson, 1849. jan. 14.
9	Börccsök István	60	—	Gömörmege	közvitész	guerilla	1	Kassán, 1850. jan. 31.
10	Bottos Mihály	35	—	Vasmege	földész	földész	1	Közegen, 1850. jan. 23.
11	Bugyik József	28	—	Pozsony	művész	művész	1	Pozsonyban, 1849. jul. 23
12	Csányi László	60	—	Vasm. Csány	helytartótanási hiv.	orsz. korbizt. közl. min.	1	Pesten, 1849. okt. 10.
13	Csernyus Manó	41	—	Gömörmege	pénzügyi hivatalnok	pénzügymin. tanácsos	1	Pesten, 1849. okt. 24.
14	Csömi Zsigmond	37	—	Pest	molnár	molnár	1	Pesten, 1849. jan. 31.
15	Danjanich János	45	r. kath.	Strázabán	61. gy. e. kapitány	tábornok, aradi várpar.	1	Aradon, 1849. okt. 6.
16	Desseuffy Arisztid	47	r. kath.	Csákány	ny. kapitány 5. h. e.	2. h. par. lovassági táb.	1	Aradon, 1849. okt. 6.
17	Drechsl r. Kristóf	40	—	Pozsony	hírlap szerkesztő	hírlap szerkesztő	1	Pozsonyban, 1849. jan. 18.
18	Dudó György	40	—	Vasmege	földész	földész	1	Közegen, 1850. jan. 23.
19	Fekete Emil (Imre)	40	—	Hontmege	ügyvéd	guerilla-vezér	1	Pesten, 1849. okt. 6.
20	Fekete Ferencz	37	—	Hontmege	kospallagi jegyző	jegyző	1	Pesten, 1849. szept. 4.
21	Förster Ferencz	38	—	Esztergom	polgár	polgár	1	Esztergomban, 1849. márc. 19.
22	Fuhrmann János	52	—	Eperjes	mészkalácsos	mészkalácsos	1	Kis-Szébenben, 1849. jun. 22.
23	Fülöp György	40	—	Paks	duna-vecsei jegyző	guerilla-főnök	1	Pesten, 1849. aug. 30.
24	Gabel Mátyás	42	—	Selmecz	hajósmester	hajósmester	1	Pesten, 1849. szept. 3.
25	Gálffy Mihály	37	unit.	Uvhm. Martonos	szolgabíró	országos ügyvéd	1	M.-Vásárh. 1854. márcz. 10.
26	Gancs (Gános) Pál	41	—	Székesfehérvár	polgár	polgár	1	Pesten, 1849. aug. 14.
27	Gáspáris Márk	—	r. kath.	Cirkovlya	Ferencz-rendi szerz.	honvédtiszt	1	Pozsonyban, 1853. szept. 2.
28	Geyer Nándor	35	—	Pécs	ügyvéd	ügyvéd	1	Pécsen, 1849. jul.
29	Gonczeczky Ján. (Alajos)	41	r. kath.	Buda	m.-hegyesi plébános	plébános	1	Pesten, 1849. okt. 8.
30	Gruber Fülöp	45	—	Pest	tűzér-hadnagy	tűzér-kapitány	1	Pozsonyban, 1849. jul. 4.
31	Gyron Péter	50	—	Aachen	bécsi illatszérárus	német legió par. őrnagy	1	Pesten, 1849. okt. 20.
32	Hauk Lajos	51	—	Bécs	író, ny. fh. 4 gy. e.	térp. alezredes	1	Aradon, 1850. febr. 19.
33	Havelka Ferencz	—	—	Székesfehérvár	polgár	polgár	1	Pesten, 1849. aug. 14.
34	Horváth János	25	—	Magyarország	bécsi kovács	ko.ács	1	Bécsben, 1848. decz. 7.
35	Horváth K. de N.-Várad	25	ref.	H.-székm. Telek	földbirtokos	földbirtokos	1	M.-Vásárh., 1854. márcz. 10.
36	Hruby Gyula	29	—	Versecz	hadnagy	őrnagy	1	Temesvárt, 1849. aug. 23.
37	Hübner Lipót (András)	40	—	Székesfehérvár	polgár	polgár	1	Pesten, 1849. aug. 14.
38	Istók Imre	32	—	Lökösháza	szolgabíró	főszolgabíró	1	Kassán, 1850. jan. 31.
39	Br. Jeszenák János	50	luth	Nyitra	felsőházi tag	főispán, kormánybiztos	1	Pesten, 1849. okt. 10.
40	Jubal Károly	35	—	—	József-ipartan. tanár	Kossuth terv. ügynöke	1	Pesten, 1853. márcz. 3.
41	Kazinczy Lajos	29	—	Zemplénm.	főhadnagy	tábornok	1	Aradon, 1849. okt. 25.
42	Kiss Ernő	49	r. k.	Temesvár	2. h. ezr. ezredes	altábornagy, főhadi korm.	1	Aradon, 1849. okt. 6.
43	Knézich Károly	41	—	Belika-Gajovác	34. gy. e. százados	3. hadt. par. tábornok	1	Aradon, 1849. okt. 6.
44	Koczó György	36	—	Vasmege	szabó	szabó	1	Közegen, 1850. jan. 23.
45	Kolossy György	26	r. k.	Pest	ügyvéd	Gr. Lamberg gyilk., n. tiszt.	1	Pesten, 1850. jan. 23.
46	Kuczka Mihály	—	—	Székesfehérvár	polgár	polgár	1	Pesten, 1849. aug. 14.
47	Kuncsor András	41	ref.	Buda	ref. lelkész	ref. lelkész	1	Pesten, 1849. aug. 29.
48	Lahner János-György	53	r. k.	Zólyom	33. gy. e. őrnagy	tábornok, főfegyvergyár m.	1	Aradon, 1849. okt. 6.
49	Lázár Vilmos	34	r. k.	Nagy-Becskek	34 gy. e. ny. főhadn.	tábornok, 9. hadt. vezére	1	Aradon, 1849. okt. 6.
50	Westesburgi gr. Leininger Károly	41	—	Hessen	31 gy. e. százados	tábornok, 3. hadt. par.	1	Aradon, 1849. okt. 6.
51	Loncsák György	10	—	Vasmege	földműves	földműves	1	Közegen, 1850. jan. 23.
52	Márkus János	31	—	Hevesm., Pata	tanító	Sári jegyző	1	Pesten, 1850. jan. 23.
53	Br. Mednyánszki L.	29	—	Beczko	felsőházi tag	ezredes	1	Pozsonyban, 1849. jun. 5.
54	Melkó Nándor	30	—	Magyarország	Bécsi kereskedő	kereskedő	1	Bécsben, 1849. máj. 21.
55	Mészáros Dániel	32	r. k.	Sopronmege	Sopornyai lelkész	lelkész	1	Pozsony, 1849. jul. 16.
56	Mezci János (József)	31	—	Sz.-Péter	jegyző	jegyző	1	Pesten, 1849. aug. 22.

Sorszám	A h i v é g z e t t						felakasztott főbőve	hol és mikor?
	neve	kor	vallás	születési vagy lakhelye	hivatala, rangja			
					szabadságharcz előtt	szabadságharcz után		
57	Molnár					Guerilla csapat-vezér	— 1 Pesten	
58	Montpart Antal	40	r. k.	Sz.-Fehérvár	Csákbereányi lelkész	lelkész	— 1 Pozsonyban, 1849. jul. 12.	
59	Murmann Sándor	34		Pest	főhadnagy	őrnagy	— 1 Temesvárt, 1849. aug. 25.	
60	Nagy Sándor-József	46	r. k.	Nagyvárad	ny. sz. 2. h. e.	tábornok, 1. hadt. par.	1 Aradon, 1849. okt. 6.	
61	Nimmichter János	35		Losoncz	kényérsütő	kényérsütő	— 1 Pozsonyban, 1849. okt. 1.	
62	Novák János	29		Buda	hadnagy	százados	— 1 Pesten, 1849. márcz. 17.	
63	Noszlopy Gáspár	29		Smgym. Vracsik		Somogy, Tolna s Vesp. k. b	1 Pesten, 1853. márcz. 3.	
64	Ocsky György	60		Kis-Pöte, Pestm.	földész	földész	1 Pesten, 1850. jan. 23	
65	Ormay (Auffenberg) Norbert Károly	40		Csehország	főhadn. 31. gy. e.	ezredes, 3 vadászvez. par	1 Aradon, 1849. aug. 24.	
66	Pallik Ignác	29		Hevesmegye	polgár	vadász	1 Pesten 1850. jan. 23	
67	Pavelka Ferencz	37		Sz.-Fehérvár	polgár	polgár	— 1 Pesten, 1849. aug. 14.	
68	Br. Perényi Zsigmond	66		Beregmegye	sep., ugocsai főisp.	koronaőr, főrendih. elnökö	1 Pesten, 1849. okt. 24.	
69	Petőcz György	40		Pozsony	birtokos	alispán	— 1 Pozsonyban, 1849. máj. 24.	
70	Pöthenbergi Pölt Ernő	45	r. k.	Bécs	4. h. e. őrnagy	tábornok, 7. hadt. par.	1 Aradon, 1849. okt. 6.	
71	Potóczy Gynla	35		Gömörmegye	birtokos	Guerilla	1 Gyöngyösön, 1850. jul. 5.	
72	Raffay Ignác	45		Vasmege	földműves	földműves	1 Kőszegen, 1850. jan. 23.	
73	Razga Pál	40	luth.	Csehország	pozsonyi luth. lelk.	lelkész	1 Pozsony, 1849. jun. 18. (már- Temesvárt [ezius 17.]	
74	Rubicz							
75	Rulikovszky Kázmér		r. k.	Lengy o. Zviah	orosz dzsidás-kapit.	kapitány	1 Nagyváradon, 1849. aug. 28.	
76	Sándor László	52	r. k.	Csik-Taplocza	táblaliró	nemzetőr százados	1 Kolozsvárt, 1849. okt. 18.	
77	Sántha János	38		Vasm., Kotzon	földműves	földműves	1 Kőszegen, 1850. jan. 23.	
78	Sárközy Soma (Sándor)	31			Guerilla csapatvezető	Kossuth ügynöke	— 1 Pesten, 1853. márcz. 3.	
79	Schweidel József	53	r. k.	Zombor	4. h. e. őrnagy.	tábornok, pesti hadp	— 1 Aradon, 1849. okt. 6	
80	Schwelko Róbert	40		Győr	polgár	polgár	— 1 Siklóson, 1849. junius	
81	Stift József	43		Nyitra megye	birtokos	birtokos	— 1 Pozsonyban, 1849. jul. 21.	
82	Streit Miklós	40	r. k.		plebános	plebános	— 1 Pesten, 1849. okt. 6.	
83	Szacsavay Imre	32		Bih m., K.-Erlök	ügyvéd	képviselőház jegyzője	1 Pesten, 1849. okt. 24.	
84	Szathmáry János	27		Borsodmegye		honv. sz. Ormay segéde	1 Pesten, 1849. aug. 24.	
85	Szikszay József	38	ref.	Komárom	Csákbereányi lelkész	ref. lelkész	— 1 Pozsonyban, 1849. jul. 12.	
86	Szöll János	37		Tirol	polgár	őrnagy	1 Pesten, 1849. jan. 29.	
87	Tamás András	50	r. k.	Csik-Mádéfalva	ny. őrnagy	nemzetőr, alezredes	1 Kolozsvárt, 1849. okt. 18.	
88	Török Ignác	54	r. k.	Gödöllő	mérnök-kari alezr.	mér. h. par. tábornok	1 Aradon, 1849. okt. 6	
89	Török János	47	ref.	Bágy	theol. professzor.	th. pr. a mvhelyi r. koll.-ban	1 M.-Vásárhely, 1853. már. 10	
90	Tóth József	42		Pozsonymegye	földműves	földműves	— 1 Pozsonyban, 1849. jul. 23.	
91	Trechsler Nándor	29		Pozsony	városi jegyző	jegyző	— 1 Pozsonyban, 1849. jul. 23.	
92	Ujcz Mihály	42		Sz.-Fehérvár	polgár	polgár	— 1 Pesten, 1849. aug. 14.	
93	Várady József	28		Hunyadmegye	jogász	Kossuth, h később komissar.	1 S.-Sz.-György, 1854. ápr. 27.	
94	Varga Mihály	29		Sz.-Fehérvár	polgár	polgár	— 1 Pesten, 1849. aug. 14.	
95	Gr. Vécsey Károly	42	r. k.	Pest	2. h. e. őrnagy	táb. temesvári hadtp.	1 Aradon, 1849. okt. 6.	
96	Voiti Adolf	28		Győr	polgár	polgár	— 1 Győrött, 1849. junius	
97	Vörösmarthy József	32		Somogy megye	vörösmarti jegyző	jegyző	— 1 Pécsen, 1849. julius	
98	Woronieczky Micieszláv	24	r. k.	Galiczia	főhadnagy	dzsidás ezredes, par.	1 Pesten, 1849. okt. 20.	
99	Zémark János	45		Morvaország	korcsmáros	korcsmáros	1 Kassán, 1850. jun. 31.	
100—102	ki- végeztetett			3	pestmegyei polgár		— 1 Pesten, 1849. aug. 14	
101—115	24 ki- végeztetett			13	nádor huszár		— 1 Grác, 1849. jan. 23. (jul. 6)	
116	1			1	tanító		— 1 Ocsán, 1849. jul. 16.	
117—118	2			5	földműves		— 1 Maklón, 1849. márcz.	
119—122	3			2	sopronmegyei polg.		1 Sopron, 1849. márcz. 19	
összesen							57.66	

Lehet, hogy a haza vértanúi közül a jelzett időköt véve, valaki maradhatott ki, de a legelőkiismeretesebb utánjárás folytán sem sikerült többnek nevét megtudnom.

Használt sok kutforrásaim közül, hálás elismeréssel felomlítani kötelességemnek ismerem özv Zonda Lajos kapitányné és Fodor András által közlött jegyzeteket.

Az egyes siremlékeket feliratokkal együtt, kiknek a kegyelet emelt, — a „Vasárnapi Ujság“ jobbára közölte.

Vértanúink közül: a magyar sz. korona alá tartozó országokból való = 112. Az osztrák-tartományokból = 8 (Ausztriából = 2, Morvából = 1, Gácsországból = 2, Csehországból = 2, Tirolból = 1) Külföldről való = 3. (Németből = 1, Hessenből = 1, Orosz-Lengyelországból 1).

Hivataluk szerint: a) polgári hivatalban levők közül: miniszter 3, felsőházi tag és képviselő 3, miniszteri tanácsos 1, kormánybiztos 2, kir. táblaliró 1, alispán 1, szolgabíró 1, ügyvéd 2, tanár 2, hírlapíró 1, jegyző 5, földbirtokos és földész 12, polgár és iparos 29 b) Egyházi hivatalban levők közül: róm. kath. lelkész 4, ref. lelkész 2, luth. lelkész 1. c) Katonai állás-

ban levők közül: altábornagy 1, tábornok 12, ezredes 3, alezredes 2, őrnagy 5, százados 7, tiszt 2, más rangban levő és közvitéz 21.

Évek szerint: a) legfiatalabb közülök Bencez Farkas 19 éves; legöregebb br Perényi Zsigmond 66 éves. 1) 19—20 évesig van 1; 20—30-ig = 17; 30—40-ig = 26; 40—50-ig = 33; 50—60-ig = 10; 60—65-ig = 44; ismeretlen az éve = 32 nek.

Még van 36 vértanúja a nemzetnek a fenn elősoroltakon kívül, kiket az osztrák kormány felakasztott; de hála az Égnek! az osztrák ezen kötele hurkára egy sem halt meg. Ezek az úgynevezett „vérnélküli vértanúk“.

Ugyanis, az osztrák, mint győző telhetetlen dühe és tombolásában még annyira is vetemedett, hogy 1851. szept. 21-én a menekültek közül harminczhatot, kik a

pesti cs. k. hadi törvényszék előtt 1850. január 9-én történt megidézésre meg nem jelentek, mint makacsokat halálra ítélte, s a következő nap az „Uj-épület“ háta megett „in effigie“ felakasztatta. Egy szemtanú leírása szerint: Lovas gendarmárie és egy osztály gyalogság vonult ki feddezetre; három hadbíró felolvasta a számszerint 36 ítéletet, s azután a bakó az illető fekete táblákat, melyeken a nevek fehéren voltak felírva, a gyaláztatfára akasztá.

Ezen neveltséges tett igen jellemzi az osztrák kormány érzületét, és letörülhetlen szenyfoltja marad mindig a történelem lapjain!

Az ily módon halál nélküli martyrságot szenvedők voltak:

1. Almásy Pál, alsóház elnöke, hevesmegyei képviselő és kormánybiztos.
2. Gr. Andrássy Gyula, ügynök Konstantinápolyban s a felsőház tagja.
3. Balogh János, bars megyei képviselő.
4. Gr. Batthyány Kázmér, külügyminiszter.
5. Beöthy Ödön, biharmegyei főispán és kormánybiztos.
6. Csernátoni Cseh Lajos, komárommegyei képviselő s Kossuth titkárja.
7. Gorove István, temesmegyei képviselő.
8. Guyon Richárd Esquire, tábornok.
9. Hajnik Pál, pestmegyei képviselő és rendőrfőnök.
10. Házmán Ferencz, budai képviselő.
11. Horváth Mihály, csanádi püspök, kultuszminiszter.
12. Irányi Dániel, budai képviselő s kormánybiztos.
13. Br. Jósika Miklós, honvédelmi bizottmányi tag.
14. Kmety György, tábornok.
15. Kornis Károly, pesti egyetemi tanár s vésztörvényszéki közzvádó.
16. Kossuth Lajos, Magyarország kormányzója.
17. Ludwig János, szepesmegyei képviselő és kormánybiztos.
18. Madarász László, székesfehérmegyei képviselő s rendőrfőnök.
19. Br. Majthényi László, felsőházi tag s jegyző.
20. Mérey Mór, őrnagy, ujságíró s rendőri hivatalnok.
21. Mészáros Lázár, bácsmegyei képviselő és hadügyminiszter.
22. Oroszhegyi József, guerilla vezér.
23. Perczel Mór, budavárosi képviselő s hadvezér.
24. Perczel Miklós, tolnamegyei követ s hadvezér.
25. Puky Miklós, hevesmegyei követ s kormánybiztos.
26. Rákóczy János, Kossuth megbízottja s hivatalnok.
27. Sárosy Gyula pesti váltótörvényszéki ülnök.
28. Somogyi Antal, csongrádmegyei követ.
29. Br. Splényi Lajos kapitány.
30. Br. Stein Jenő, tábornok.
31. Szemere Bertalan, miniszterelnök.
32. Szontagh Samu, vésztörvényszéki elnök.
33. Tancsics Mihály, baranyamegyei képviselő.
34. Gr. Teleky László, pestmegyei képviselő és ágens Franciaországban.

35. Wetter Antal, tábornok.

36. Vukovics Sebb, igazságügyminiszter.

1850. január 1-én a pesti cs. k. haditörvényszék által 90 nap alatti megjelenésre még 39-en megidézettek, kik között előfordul: Berzenczey László, Katona Miklós, Lukács Sándor, br. Mednyánszky Cäsar, Pulszky Ferencz, Rónay Jácint, gr. Teleki Sándor, stbi (Magyar Hirlap) s mivel nem jelentek meg, 1852. május 6-án bitófára ítéltettek; azonban leggondosabb utánjárás után is csak gr. Teleky Sándorról, ki kővárvidéki főkapitány s kormánybiztos, azután ezredes s az erdélyi hadsereg felügyelője volt, akadtam adatra (1848—49. Történelmi Lapok 1892. sz. 10. 95. l.) hogy „in effigie“ három évi gondolkodás után 1852-ben fel is akasztatott. Honfui érdemes szolgálatot tenne, a ki felderitené hiteles adatokkal, hogy a többi 38 akasztófára ítélt „in effigie“ felakasztatott-e, vagy nem!?

XVII. Társas-estély.

Kolozsvár, szept. 18.

Ezt az összejövetelt a legnagyobb élő magyar, a nagy száműzött Kossuth Lajos születése 90. évfordulójának kegyelettel való megünneplésére szentelték a hivek. Ács Ferencz Ó-várban levő vendéglőjének nemcsak e czélra fentartott külön terme, hanem összes helyiségei a kerttel együtt megteltek ünneplő közönséggel.

Mindenki együtt érzett szivben, együtt érzett lélekben, egy óhajásban összpontosította érzelmeit és óhaját, hogy a nagy száműzöttet a Gondviselés sok éven keresztül még éltesse s hogy eszméi, alkotásai teljes mértékben diadalra jussanak.

Már 8 óra előtt egybe gyűlt a társaság és egy szívet, egy lélekkel elhatározták, hogy üdvözlő táviratot küldenek a turini remetéhez.

Váradai Aurél felolvasta a távirat szövegét, melyet a társaság egyhangulag elfogadott.

Az üdvözlő távirat a következő:

„Kossuth Lajos kormányzó urnak

Turin.

Bár Te nem kérsz a hosszú életből, mi kosszu életet kívánunk Neked.

E hosszú élet eszméid örök igazságának hirdetője, az örök elvülhetetlen jog élő szimboluma, mert aspiratibóink kiapadhatatlan erőforrása. A mult dicősege édesítse meg a jelen keserűségét és adjon erőt a jobb jövő reményéhez.

Kolozsvár ünneplő közönsége.“

A társaságban lelkes szavakkal felköszöntötték Kossuth Lajost többen. Éltették a szabadság még élő katonáit, a szép számban jelenlevő 48—49-es honvédeket.

Volt még ezelikivül nagyon sok felköszöntő a független Magyarországra, Kossuth eszméinek diadalára, a jelenlevő hölgyekre, stb.

A társaságban képviselve volt Kolozsvár város hivatalnoki és előkelőbb iparos osztályának színe-java. Nők ez alkalommal számosabban voltak jelen, mint a megelőző társas összejöveteleken.

A zenekar Kossuth indulót, hazafias darabokat és népdalokat játszott.

A társaság vidám hangulatban esti 11 óra utánig volt együtt.

Pap János

1848—49. főhadnagy, később legionista százados-hadbíró.

Néhai *Pap János*, szül. 1823-ban Szurdokon, Szolnok-Doboka megyében. Alsóbb iskoláit Szilágy-Somlyón, a gimnáziumot Aradon és Kolozsvárt, a jogot Egerben és Nagy-Váradon végezvén, ez utóbbi helyen ügyvédi gyakorló lett, idősb. *Csengery Antal* mellett; majd a megyéhez, a főjegyzői hivatalba került.

Itt érte őt a szabadságharc. A hazáját lángolóan szerető ifju, a nemzet jogainak védelmére 1848. nov. 1-én az 55-dik zászlóaljba lépett őrmesteri ranggal s már néhány hónap múlva „*kitűnő bátor viselete és hidegvérü magatartásáért a csatákban*” Piskinél hadnagygyá, Verestoronynál pedig főhadnagygyá léptette elő *Ihász* alezredes.

Résztvett az erdélyi összes hadjáratokban; míg Verestoronynál, bajtársaival együtt, az orosz áradattal csatázva, 1849. jul. 21-én Oláhországba szorítottatt. A jószívű törökök védősármája alatt, a Vidin mellett összeverődött emigráns-táborba került, a hova menekültek: Kossuth, Bem, Guyon s más vezérek is. De mikor a ravasz *Hauslab*, osztrák generális, csábító ígéretei következtében a háromezer emigráns nagyrésze hazament (a veszedelemben) s a megapadt létszámot a szultán Sumlára rendelte, itt Pap János anélkül, hogy a kisebbség példáját követve, *renegáttá* lett volna. (hogy az egyesült orosz-osztrák hatalmak részére leendő kiadatástól megmeneküljön) néhány társával együtt török katonai szolgálatba állt, *Szulejmán* név alatt, megtartván szerzett rangját, mely minőségében csakhamar Konstantinápolyba, innét nyolczadmagával az ezredet követve, Szíriába jutott.

Egy év múlva Guyon segédtsíjének hívta őt a Jordán-folyó mellől Damaszkusba, hol egyúttal az altábornagy gyermekeinek nevelésével foglalkozott.

Kiútvén a krími háború 1853-ban Török- és Oroszország között, a szultán *Khorsid* pasát (Guyontábornokot) küldte az örményországi Kársz védelmére. Mint segédtsíjzt követte őt *Pap János*, hol nemcsak századosi rangra emelkedett, hanem „*példás bátorságáért és katonai ösmereteiért, melyekről az egész kárszi háború alatt tanubizonyságot adott,*” Kollmann tábornoktól, mint vezérkari főnöktől, dicséris oklevelet kapott.

Kársz czernirozása után Krimben, majd ismét Konstantinápolyban látjuk őt, hova a törökországi magyar emigránsok legnagyobb része gyülekezett, kik a csendes természetű, bajtársain mindig segíteni kész, hazáját véglehetőleg szerető emigránst kitűnő bizalommal környezték s a „Magyar-Egylet” elnökévé választották, mely hivatásában az összes emigránsokkal érintkezett. Itt kereskedéssel is foglalkozott, mint az emigránsok legtöbbje s kereskedés végett a később az emigrációról irt könyveért oly híressé vált emigránstársával *Veress Sándorral*, bejárta a kis-ázsiai Anadóliát. Kmetty meg barátságával ajándékozta meg őt.

Később, III. Napoleon az 1859-diki ujévi fogadás alkalmával Ausztria ellen nyilatkozván, politikáját az egységes Olaszország megalkotására irányozta s Kossuth közbenjárására ígéretet tett, sőt egy állandó hadserget s pénzbeli segílyt is kilátásba helyezett Magyarország felszabadítására.

E hirre — mint tudjuk — az egész világban szét-szóródott emigránsok, vérmes reményekkel telve, Itáliába

siettek, hol az olasz kormány támogatásával önálló *magyar segély sereget* (légiót) alakítottak, hogy fölszabadítsák először Olaszországot, azután ennek és Napoleonnak segílyével szeretett hazájukat.

Az emigránsokkal egyidejűleg Magyarországból számos művelt fiatal ember sietett az erdélyi havasokon átbujdosva Konstantinápolyon keresztül Garibaldihoz.

Azokat, kiknek Oláh- és Moldvaország hegyein átvergődniök sikerült, *Buda Sándor* fogadta Bukarestben s elszállította őket Galaczig; innét *Berzenczey László* Konstantinápolyig; *Cerutti* olasz miniszter, gr. *Karacsay*, azután pedig *Pap János* közreműködésével Nápolyig.

És itt újra teljes fényében nyilatkozott meg *Pap János* nemes lelke, ki egy-egy ily hajó-szállítmány kiegészítéséig, sokszor tízével-huszával heteken át saját házában tartotta, élelemmel, ruházattal ellátva a leendő legionistákat. S tette ezt a hazája iránti önzetlen szeretetből.

Vége, miután török-kapitányi rangjáról már 1857-ben leköszönt, 1861-ben, a többiek után szintén Olaszországba ment, hol mint aggregált százados (ekként tünteti fel őt képkép is), azután pedig miniszteri decretum következtében, hadbírói minőségben működött. Ugyancsak miniszteri decretum kibocsátása mellett, a magyar segély-sereg I. honvédszázalója egy századával az Abruzzokba küldetett, hol egy álló évig üldözte az elszaporodott brigantikát.

A kiegyezés után, minthogy 1867. jan. 19-én a légió is feloszlott, visszatért hazájába, hol az igazságügyminiszteriumnál, *Horváth Boldizsár* pártfogása mellett, mint napidíjnok kezdte előlről pályáját, míg a kir. kuriánál elnyert iroda-igazgatói hivatal felmentette némileg anyagi gondjaitól.

Évtizedekig tartott szolgálat után, szélhűdés következtében megbénulva, hivatalának vezetésére képtelenné levén, megérdemelt nyugdíjával véjéhez, somberek *Sauska Jenő* baari földbirtokoshoz vonult, hol szerettei körében a rég keresett nyugalmat megtalálva el-elmerengett zaklatott multjának emlékein. Az emigrációról, (melyben 12 évet töltött) annak kisebb-nagyobb személyeiről, a török viszonyokról, népszokásokról, majd az olaszországi magyar légió eseményeiről rendkívül sokat tudott beszélni, de ezek elmesélése, melyben segítségére jött jó emlékező tehetsége is, mindig kedvencz tárgya volt.*)

Ezek valának életének fénynapjai; de nem tartottak soká. Az emigrációból kinzó, gyógyíthatatlan betegség csiráját hozta magával, mely rohamosan fejlődve, a 69 éves életének 1892. jul. 4-én, hirtelen véget vetett.

Nyugodjanak békében tiszta jellemű honfitársunknak áldott emlékü porai!

Szalczér Sándor.

*) A néhai *Pap János* egykoru feljegyzései és élőszóval előadott elbeszélése alapján dolgozta ki *Szalczér Sándor*, e közlemény írója, „A magyar emigránsok Törökországban 1849—1861” cz. 462. n. 8-adr. lapra terjedő nagy munkáját, (ára 4 frt = 8 korona, megrendelhető szerzőnél, *Baar* postacizimén) melyet a tavaszon megjelenése alkalmával már ismerttünk lapunkban s ezuttal is melegen ajánlunk olvasóink érdeklődő figyelmébe.

Három indítvány.

A kolozsvári honvéd-egylet az alábbi három indítványt terjeszti a közelebbi orsz. honvédegyülés elé:

„Alulírott honvéd-egylet 1893. szept. 2-án tartott közgyűlésén a következő határozatokat hozta:

Adassék utasításul az idej. orsz. honvéd közgyűlésre megválasztott képviselőknek, hogy terjesszék az orsz. honvédegyülés elébe alábbi indítványainkat.

1. A központi választmány által több ízben megígért, de mind ez ideig nyilvánosságra nem juttatott részletes kimutatások és számadások az összes segélyezési alapokról és jövedelmekről, úgy a bevételekről, mint a kiadásokról, végre névszerint a segélyben és ellátásban részesült és részesülő honvédekről és hozzátartozóikról, — nyomattassanak ki és közöltessenek valamennyi honvéd-egylettel és törvényhatósággal.

2. Szereztessek érvény az 1891. honvéd közgyűlés ama határozatának, mely a segélyezendőek életkorát 65 évről 60 évre kérte leszállíttatni.

3. A honvéd egyletek székhelyén levő adóhivatalokhoz helyeztessek ki a közp. segélypénztárból 2—300 frtnyi letét összeg oly célból, hogy abból a honvéd-egyleti elnök vagy választmány hirtelen halálozás, betegség, vagy véletlen szerencsétlenség eseteiben temetési költséget s a nyomorba jutott özvegynek, vagy honvédek rögtöni segélyt adhasson, utólagos elszámolás kötelezettsége mellett.

Kérjük ezen indítványainkat a közgyűlés tárgyszoruzatába felvéteni.

E három pontba foglalt indítvány megküldetett a központnak is s hozzájárulás végett az „1848—49. Történelmi Lapok“ utján a társ-egyesületekkel is közölni határoztatik.

Kolozsvárt, a honvédegyület 1893. szept. 2-án tartott közgyűléséből:

Kuszkó István,
jegyző.

Szabó Sámuel,
elnök.

Halálozások.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük: a halálozásokról szíveskedjenek egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Laborfalvi Berde Mózes nyug. miniszteri osztálytanácsos, egyházi tanácsos, a kolozsvári unitárius egyházközség tiszteletbeli gondnoka, volt 48-diki kormánybiztos hunyt el f. hó 22-én éjjel, életének 78-ik évében.

Berde Mózes 1815-ben Laborfalván született. Egyetlen fia volt id. Berde Mózesnek és Márkos Teréziának. Tanulmányait Székely-Keresztúron kezdte meg, majd Kolozsvárra került az unitárius főgymnáziumba. Ugyanitt iratkozott be a jogi egyetemre is. Az ügyvédi vizsga letétele után jogtanácsosa lett az erdélyi unitárius egyházközségnek. Ugyanez időben lett a gr. Csáky-uradalomnak jószágigazgatójává.

1848-ban segédje volt Csányi Lászlónak az orsz. kormánybiztosnak, majd a magyar kormány Háromszékre őt is kormánybiztosnak nevezte ki. Rendkívül erélyes, tevékeny kormánybiztos volt s úgy Háromszéken, valamint később, 1849-ben mint nagy-szebeni kormánybiztos kiváló szolgálatokat tett hazájának.

A híres agyagfalvi gyűlést is ő vezette. A szabadságharc leveretése után elfogták s annyi nagy emberünkkel együtt a jósefstadi börtönbe zárták, hol 8 évig szenvedett.

1857-ben szabadult ki fogságából és gróf Bethlen Kamilló jószágigazgatója lett, kinek különösen radnóti és tereimi birtokait emelte kiválóbb virágzásra. Kitűnő gazda volt,

takarékosságáról példabeszéd járt egész Erdélyben. Magának is szép birtokokat szerzett Korpádon és Bunban.

A kiegyezés után osztálytanácsos lett a belügyminiszteriumban s ez állásában is buzgó és hazafias tevékenységet fejtett ki. Később nyugalomba vonult s hosszabb ideig volt az unitárius vallásközönség birtokainak felügyelője.

Nagy tanultságu férfi volt, páratlan emlékezőtehetséggel megáldva. Erdély családjait nálánál jobban senki sem ismerte.

1891. november havában az influenza ágyba döntötte s csak a következő év februárjában gyógyult fel a betegségéből. Felgyógyulása után azonban az elmezavar tünetei mutatkoztak rajta úgy, hogy családja kénytelen volt a Schwartzel-féle budapesti ideggyógyintézetbe szállíttatni Lapunk m. é. folyamának 100. 111 oldalán megemlékeztünk erről.

Az intézetben halt meg.

Működéséről terjedelmesebb ismertetést közölt az *Ellenzék* az *Erdélyi Híradó* f. é. szept. 26 száma.

Farkas Márton volt huzár kapitány távol Magyarországtól, Ausztráliában, augusztus elején meghalt 83 éves korában. A szabadságharc leveretése után ő is, mint többi társai, külföldre bujdosott, de volt bajtársaitól messze vetette a sors. Melbourneban, Ausztrália fővárosában élt már 45 éve, hol a szabadon gondolkozók feje volt, a mely egyesületnek egyedül a házasság ellen van kifogása. Farkas folyton magyar ruhában járt, melyet Erdélyben lakó rokonai küldöttek neki minden évben. Augusztus 5-én még dolgozott hivatalában, mikor egy levelet kapott, a melyben Farkas József rokonának halálhírét vette, mivel 1848-ban együtt küzdötte végig a szabadságharcot. A levél olvasása után rosszul lett és alig fél órai vívódás után meghalt. Számos, a szabadságharczából magával vitt fegyverét végrendeletében a szabadságharczi muzeumnak hagyta, ugyszintén iratait is, melyek kiadását folyton tervezte, de a szegénység és a halál megátolta ebben! (Budapesti Hirlap szeptember 15.)

Sarkadi Nagy Károly, volt 1848—49-diki honvéd tüzér-főhadnagy Bem alatt. 1868—76-ig tényleges szolgálatban mint százados, Szatmár város volt főjegyzője, árvaszéki tanácsosa s árvaszéki elnöke, jelenben Szinér-Váralja nagyközség jegyzője, élete 71-dik, boldog házassága 34-dik évében, hosszas szenvedés után f. hó 16-án Szinér-Váralján elhunyt. Gyászolják: Szilágyi Juliánna, mint neje. S. Nagy Izabella, S. Nagy Ilona, férj. Koroknay Károlyné, mint gyermekei. Koroknay László, mint unoka. S. Nagy Eleonora, mint testvére. Koroknay Károly, mint vő.

Életéről a különfélek között közlünk adatokat.

Nagy Sámuel honvéd-hadnagyot e hó 16-án temették el a máramaros-szigeti megyei közkorházból. Nagy Sámuel 1848—49-diki honvéd-hadnagyminősége igazolva volt. Temetési költség utalványozása végett, mint a „Magyar Ujság“ szept. 21. száma írja, Móricz Károly szigeti honvéd-egyleti elnökhöz fordultak, ki a kérelem teljesítését állítólag megtagadta, azt mondván, hogy Nagy nem a szigeti zászlóaljban szolgált, hanem valamelyik erdélyben, forduljanak Kolozsvárra. Így aztán a szabadság e vitéz harcósát eltemették *egy 3 forintos mázolt koporsóban, négy napszamos ember kivitte egy kis pálinkára valóért* vagy talán egész ingyen; a rövidebb utat választva a mezőn és leghátulsó utcán. A sirnál Szikszay Zoltán ref. lelkész imát mondott az elhunyt lelki üdvéért. A gyászkiéret a pap, kántor és a testet vivő négy napszamosmal együtt, hat emberből állott. Az elhunytnak ez már nem fáj, de az élőkre s különösen a szigeti honvéd-egyletre — bárminők is az eljárási szabályok — szegyen! (Utalunk e tekintetben a kolozsvári honvéd-egylet által szept. 2-án hozott s lapunk 179. oldalán közölt 200 frt ellátmányra vonatkozó javaslat szükségességére. Szerk.)

Különfélek ezimű rovatunkat térszűke miatt a borítékra helyeztük.

csatában tevékeny részt vett, melyről Mezei József így ír: „A balszárnyon nagyon érdekes jelenet folyt le. A szatmári tüzerek voltak itt felállítva Nagy Károly parancsnoksága alatt. Ez az üteg vitt legnagyobb pusztítást véghez a császáriak sorai közt, ezt igyekeztek tehát elhallgatni. (Egyre nagyobb-nagyobb erő tödült az ütegre csatárláncokra oszolva. A huszárság várt, míg jó közelre jönnek. Ekkor cselrohamot intézett ellenük, mire a császáriak tömegé alakultak. A huszárság félrecsapott a tömeg előtt s utat nyitott a Nagy Károly agyúinak, ki a legkedvezőbb pillanatban ontotta rájuk pusztító tüzet.)

A megyesi útközvetnél nagy sebet kapott térdén, miről ugyancsak Mezei József írja: „A derék Nagy Károly itt kapott sebet a lábán, Bem épen arra ment, mikor e kedvezést hátravezették a honvédek és nyájasan integetett felé. Mire sebéből felgyógyult, mi félténnél tovább tartott, vége volt a szabadságharcnak. Azután egy ideig bujdosott, később a 60-as években Szatmár város tisztviselő lett 1868-ig, mikor is első szerelméhez visszatért s az újonnan felállított honvédségbe lépett, mint főhadnagys 1876-ban meggyengült egészsége miatt mint százados leköszönt s 1879-ben Szinér-Váralja nagyközség jegyzőjévé választatta magát. Temetése impozáns közönség részvétele mellett ment véghez. A helybeli ev. ref. lelkész gyönyörű gyászbeszédben méltatta az elhunyt hazafias érdemeit is.

Honleányi üdvözléssel vagyok a tekintetes szerkesztőségnek Szinér-Váralja. 1893. szept. 25.

S. Nagy Izabella.

A központi bizottság igazolása. A központi bizottság nevében (le still c'est l'homme) Mikár Zsigmond, a honvéd-ügynél követett eljárására a lapokba a következő igazolást küldte be:

„A központ önérzetesen elmondhatja magáról, hogy feladata magaslatán áll, öntudatosan törekszik az ország minden részében önálló honvéd egyletekkel az összeköttetést és érdekközösséget föntartani, az 1848—49-es honvédek köztisztessége, a honvéd névnek tartozó közbecsülés kivívása fölött örködni, a tisztas honvéd névvel való visszaélésnek utját vágni; a honvédek igazolását ellenőrizni; a nyugdíj- s honvéd-segélyző-, nemkülönben a menházi bizottságokat eljárásukban támogatni, figyelemmel kísérni s utbaigazítani; s minden törvényes utamódot fölhasználni, hogy az elszegényedett honvédek országos segélyben részesíthessenek.“ Végül pedig kijelenti a bizottság, hogy a budapesti országos honvédgyűlés mellett 35 honvéd-egylet s a Szegeden való megtartás mellett 15 honvéd-egylet nyilatkozott.

Ebben szándékosan becsusztatott tévedések vannak, a honvédek és a közönség megtévesztésére. 1. A honvédek köztisztességét, közbecsülését Mikár a központ nevében tudva elkövetett nem igaz állításokkal, méltatlan sértegetésekkel és akna-munkával igyekezett aláásni, mint azt a testületek írott adatokkal kimutatták s mint azt a Történelmi Lapok megelőző számaiban hivatalos adatokkal a honvéd-egyletek s hatóságok beigazolták.

2 A honvédegyletek Szeged vagy Budapest mellett nyilatkozatra újabban felhíva nem lettek a közp. által. Ez a statisztika a honvéd-egyletek nyilatkozata által tehát támogatva nincs. Ez ép úgy a levegőből van véve, mint a múltkor a központ által közreadott hasonló kimutatás, melyet a honvéd-egyletek hitelesen megczáfoltak. A honvéd-ügy tisztességét és hitelét Mikár a nem igaz mondások lejtőjén még mindig viszi lefelé, a mi a közp. bizottsági tagok és honvédek önérzetét méltán sérti. Sokáig azonban nem tarthat már.

A központi irodája. A honvéd-egylet országos egyesületi elnökségétől levél érkezett a kolozsvári honvéd-egyletnek szept. 20. kelettel. A levelet dr. Balogh Sándor helyettes elnök írta alá. A levél azt kérdezi: történt-e a kolozsvári honvéd-egylet vezetőségében változás? mert ennek aug. 6-ról keltezett átirata eddig az elnökség előtt (Balogh Sándor előtt) ismeretlen aláírásokkal van ellátva? Kérdi tovább, ha történt, mikor és mily minőségben eszközöltetett az? A kolozsvári honvéd-egylet válaszában csodálkozásának adott kifejezést, hogy olyat kérdez, melyre a feleletet ajánlott levelekben juttatta az elnökség kezébe s a mely a nyilvánosság előtt is félreérthetetlen bizonyossággal lett elintézve. Válaszában utalt a Történelmi Lapok aug. 15-én megjelent számának borítékán levő közleményre s a szept. 1-én a 169. és 170. lapokon foglaltakra. Önérzetét sértőnek meg Baiogh Sándor ügyvédnek, ha ezt az átiratot

neki tulajdonítanók. Ezt is, mint az irály és irás mutatja, Mikár fogalmazta, Mikár tisztázta, Mikár czimezte, Mikár expedálta. Ugy-látszik most a kolozsvári honvéd-eg. lettel akarja előlről kezdeni azt, a mit a Szeged város polgármestere s a szegedi honvéd-egylet meghívónak hivatalos eltagadásával tett kifogástalan működésü jegyzővel bíró egylettel szemben közönségesen bérmentesített levelekkel is lehet érintkezni Mikár az ajánlott levelek vételét is eltagadja. Mindennek van határa Vajon e nem egyenes uton járó, beszámíthatatlan tetteknél ki és mikor vet véget?

Az „Aranykönyv“ 192—200. oldala van mai számunkhoz mellékelve, tartalmazza a következők gyűjtéseit és adományait: Georgievits Sándor r. k. lelkész Orlát 1 ft 40 kr. Végh Mihály unit. lelkész Rava 1 ft, Ráczlevy Károly ref. lelkész Aszaló 1 ft, Simó Antal ál'o násfőnök Kovászna 5 ft, Ferenczi György plébános Lelkés 1 ft, Hann Lajos vasuti hivatalnok Bpest 4 ft Bottyáni r. k. lelkézi hivatal 1 ft, Reform. lelkézség Czeze 50 kr, Földvály József kjegyző Mohács 50 kr, Állomásfőnök Bród 5 ft, Adám József Szeremle 1 ft, Kaufinan Gyula pléb. Rahó 1 ft, Kiss Samu kjegyző Nyírsíd 2 ft 50 kr, Kiss Pál ref. lelkész Komárom-C.icsó 1 ft, Mezei János Óri-Szentpéteri ref. lelkész 40 kr Kelemen Károly Eger 1 ft 20 kr, Horváth Gábor Sz. Fehérvár 6 ft, Öllős Károly ref. lelkész 1 ft, Lencsés János plébános 2 ft, Bednák István r. kath. lelkész Nagy-Veszverés 2 ft, Körösi János ref. lelkész Körösladány 1 ft, Klivényi Gyula áll. főnök Moholy (Bácsm.) 5 ft, Sailági József ref. lelkész Lályi (Szatmárn.) 50 kr, Zonda Vince r. k. lelkész Toplicza (Torda-Aranyosm.) 3 ft, Terebesi Péter város-pécsi állomás-főnök 50 kr, Nónay Dezsőné Kassa 5 ft, Fabó Sándor áll. előjáró Lőrinczi 5 ft, Nagy Endre Sarkad-Keresztur 1 ft 45 kr, László János ref. lelkész Lábótlán 50 kr, Lakatos Péter jegyző Temerin 5 ft, Vasuti-állomásfőnök Szatna 2 ft 45 kr, Mihály Elek ref. pap M.-Valkó 5 ft, Kovács Gyula Micske 2 ft 90 kr, Ptancsik József gymnasiumi igazgató N.-Szalonta 9 ft 80 kr, Egyed Ferencz unit. pap Homoród-zt.-Pál 1 ft, Ev. ref. egyház Hódmező-Vásárhely 5 ft. Ev. ref. lelkézség Bocsaj 50 kr, Barabás Miklós ref. lelkész S. Besenyő 2 ft. Ezekért a múzeum ez uton is hálás köszönetét nyilváníja.

Kérelem. Szükségünk lévén a „Vasárnapi Ujság“ 1876. évf. 14. számára, valamint az 1888. évf. 46. számára, ugyszintén a „Pesti Napló“ 1878. évf. összes reggei számaira, illetve — ha valakinek netalán a lap be lenne kötötve — az egész évfolyamra, továbbá a „Képes Családi Lapok“ 1887. évf. 43. sz., 1888. évf. 1., 26., 27. sz. és végül a „Magyar Ifjúság“ 1891. évf. 52. számára, kérjük t. olvasóinkat, kik e számokat eladni hajlandók, sziveskedjenek szerkesztőségünket mielőbb értesíteni. A kívántakat akár pénzért, akár cserében a „Vas. Ujság“ régebbi évfolyamai más számaiért megveszi a Szerkesztőség.

Egész évre előzetek névsorának közlését a m. és a f. évről lapunk közelebbi számában fogjuk folytatni.

A „Történelmi Lapok“ m. számának borítékja helytelenül nyomult piros papírra zöld helyett. A hibát a nyomda személyzete követte el s vasárnap lévén, nem volt idő a helyrehozásra. A rend tudniillik az volt, hogy a piros borítékot fehér, a fehéret zöld követte eddig. Így a három szín a f. é. folyamán nyolczszor fordult volna elé. Azt a rendet megzavarták. A fehér után zöld helyett piros borítékot nyomattak. Most ismét fehér megy s ezzel vissza térítjük a dolgot a rendes három színre.

Adományok a kolozsv. orsz. tört. ereklje-múz.-nak.

Révai Károly, Nagyágról Kossuth Lajosnak 1848. május 23-áról felszólítását a nemzethez kamatos kincstári utalványok kibocsátása ügyében, továbbá br. Puchner Antal cs. kir. tábornoki helytartó s főhadparancsnok fölszólítását Nagy-Szebenből, 1848. október 26-ról.

Razgha József 1848—49-diki honvéd-százados Alsó-Szeliből „A pecsovicok utolsó fortélyá“ című művet. A mű szerzője nincs kiírva s mint a könyv címlapján látható, 1848. márcziusában Váczon nyomtatott.

Walter Károly Kolozsvárról: Vécsey tábornok sajátkezű iratát pecsétjével ellátva Arad, 1849. május 30-ról. Hell János térparancsnok sajátkezűleg írt kiadványát Temesvár, 1849. június 1-ről, 1 drb 10 frtos, 1 drb 5 frtos, 1 drb 30 pkros és 1 drb 15 kros Kossuth-bankót.

Horváth Gábor nyug. honv.-hadnagy Sz.-Fehérvárról 1 drb 10 frtos és 2 drb 5 frtos Kossuth-bankót.

Nuszbacher Jakab Kolozsvárról 1 drb 6 kros ezüst pénzt és 1 drb 5 frtos Kossuth-bankót.

Csegezy Lajos körjegyző Aranyos-Rákosról Petőfi „Nemzeti dal”-ának Kolozsvárt 1848 ban nyomtatott eredeti példányát.

Huszár Gyula Kolozsvárról 1 drb 10 frtos, 4 drb 5 frtos, 2 drb 30 pkos Kossuth-bankót.

Ifj. Pere István Kolozsvárról 3 drb nyomtatványt.

Krivácsy József honvéd tüzér-ezredes Budapestről „Görgey és Klapka vagy az 1848—49-diki önvédelmi harc” című művéből 4 drbot adományozott.

Sándor Kálmán kir. tsvzéki bíró Tordáról 1. **Klapka** tábornok sajátkezü aláírásával ellátott átiratát a 31-dik honvéd-zászlóalj parancsnokságához, Debreczenből, 1849. május 7-én. 2. **Csányi László** orsz. teljhatalmu kormánybiztos átiratát a 31-dik zászlóalj parancsnokságához 3. Egy nyolczadrétű 8 lapból álló füzetet, melyet valószínűleg a gyulafehérvári börtönben szenvedő elítéltek baráti emlékkép sajátkezü aláírásaikkal láttak el.

Szabadságharcsi képek, történelmi és népies füzetek. A kolozsvári orsz. ereklye-muzeum a „Történelmi Lapok”-ban megjelent arczképek és emlékek metsvényeiből finom kártya-papírra külön lenyomatokat készített s azt a Történelmi Lapok füzetével, valamint népies tárgyú füzetekkel egyetemben Kossuth és más hazafias tárgyú ünnepeken és népünnepen értékesíti. E kezdeményezés nemcsak a kolozsvári ünnepélyeken vezetett szép sikerre, hanem a vidéken is pártolásban részesült. Tordán, az Emke javára Sándor Kálmán tsvzéki bíró, elnök, lelkes vezetése alatt rendezett ünnepen 500 drbot terjesztettek el a hazafiak között. A muzeum a vidéki rendezőségeknek Kossuth és más ünnepélyeken való terjesztés végett e képek és füzetekből 300 drbot küld 5 frt papír és nyomtatási árban.

A lenyomott képek és füzetek között a következő képek és füzetek vannak:

Képek: Bardócz Sándor lelkész (Schweidel és Török vértanuk gyóntatója). Budai honvéd-emlék. Csoport a budai honvéd-szobor leleplezésén résztvevőkből. (Inczedy Samu, Végh Bertalan ezredesek, Szabó Samu tanár, Kalmár Antal főhadnagy, Bay János hadnagy, Gurnisevitz Kelemen.) Csoport a Gábor Áron ágyúöntő műhelyének még élő munkásaiból. (Paizs Antal, Tóth József, Turóczy Mózes, Kovács András, Bene József, Klünglein Lipót.) Degré Alajos huszár-százados, közp. honvéd-egyl. elnök. Esterházy Miguel gr., Esterházy Kálmán gr., Honvéd emlék-kép, Inczedy Sámuel ezredes hajdan és most. Koós Ferencz k. tanácsos, Klapka György tábornok, Kossuth Lajos szülőháza, Kossuth Lajos 1847-beli felv. Kossuth Lajos 1854-beli felv. Kossuth Lajos 1849-beli felv. Kossuth Lajos 1892-beli felv. arczképei. Kossuth Lajos fiai nevelőjük társaságában. Petőfi Sándor „Talpra magyar” eredeti kézirat lenyomata. Petőfi Sándor „Talpra magyar” legelső kiadás eredeti lenyomata. Rétyi Antos János tábornokari alezredes. Reiner Zsigmond dr honvéd főorvos, Sárosy Gyula Bányai Julia honv.-százados. Tassy Végh Bertalan ezredes, Teleki Sándor gr. ezredes, stb. stb. A füzetek között az aradi elítéltek névsora, a Történelmi Lapok többrendbeli ünnepi száma és több népies elbeszélést és hazafias verseket tartalmazó példányok vannak. Ha valaki 100 példányon alól rendel s meghatározza, hogy mely képek vagy füzetek küldessenek, az esetben drbjá 10 kr 100 példányon felül pedig 5 krért küldhető. Kossuth és más hazafias ünnep rendezőinek a figyelmét felhívjuk erre. A kolozsvári és tordai ünnepeken a képeket és füzeteket kisasszonyok árusították.

Hazai iparczikkek! Kitűnő kolozsvári asztalos munkái

NAGY BUTORRAKTÁRI!

WALTON és TÁRSA

Kolozsvárt, Hid-utca 27.

Tisztelettel ajánljuk dusan berendezett **butorraktárunkat**. Kapható itt minden berendezés *jutányos áron, jótállás mellett*.

Dus választék *szőnyeg-, függöny-, kép-, tükör- és matratzokban*.

Amaz elvünk, hogy **kevés haszonnal** nagy forgalmat produkáljunk: életképesnek bizonyulván, *feltűnő olcsón árulhatunk*.

A *kárpitos, asztalos, mázó és aranyozó mesterségbe vágó minden új munkát, valamint átalakítást és javítást is elvállalunk*.

Tisztességes, pontos szolgálat, vidékre bérmentve.

Teljes tisztelettel:
Walton és Társa.

Butorozott

szép tágas szoba

napos oldalra néző ablakkal

Kiadó október 1-től.

Kolozsvárt, Új-utca 19. sz. a.

külön bejárattal.

CZETZ PÉTER

első és legnagyobb temetkezési intézete egész Erdélyben Kolozsvárt.

Belközép-utca, Minorita-templom épülete.

Helybeli és vidéki temetések egy árban számít.

5 4—